

Weerzien met Papoea-redders

Een emotionele ervaring. Zo noemt Gerhard de Bruyn het weerzien met de twee Papoea's die hem en twee andere bemanningsleden van een gecrashte Martin-Mariner uit zee wisten te redden. Samen met twee oud-mariniers reisde De Bruyn afgelopen februari terug naar voormalig Nederlands Nieuw-Guinea. Na ruim 42 jaar kon hij de redders eindelijk persoonlijk bedanken.

Door: Dick Schaap

'Crew-Killer' werd de Martin-Mariner genoemd door de op het eiland Biak, Nieuw-Guinea, gestationeerde leden van de Marine-luchtvaartdienst (MLD). Tussen 12 augustus 1957 en 17 december 1959



● Gerhard de Bruyn. Foto: Karin Stroo

zijn in vier crashes dertig bemanningsleden van dit onbetrouwbare watervliegtuig omgekomen. "Voor de beroepsmilitairen was toen de maat vol", vertelt Gerhard de Bruyn (73), oud-mecano van de MLD op Biak. "Sommige vliegers leverden demonstratief hun brevet in. Dat was een heel moeilijke beslissing, het ging ten koste van hun promotie en inko-

men. Kolonel de Bruin, commandant van de MLD op Nieuw-Guinea, onze hoogste baas, had toen de moed tegen de Nederlandse regering te zeggen: 'Die kisten gaan aan de grond; het heeft mij genoeg goede, ervaren mensen gekost. Ik acht het niet langer verantwoord nog meer mensen op te offeren.' Dat schijnt hem niet in dank te zijn afgenomen."

Gerhard Th. de Bruyn is één van de drie bemanningsleden, die de crash van de Martin-Mariner op 17 december 1959 in de Patipibaai bij Fakfak hebben overleefd. Met de Martin Mariner Stichting houden de oud-MLD'ers de herinnering aan hun omgekomen collega's levend door contact met de nabestaanden en jaarlijkse herdenkingen. In februari van dit jaar is Gerhard met de oud-mariniers Piet Postma en Jos van de Konijnenberg teruggegaan naar de kampong Patipi om de drie Papoea's die hen hadden gered als nog uitvoerig te bedanken. Jos van de Konijnenberg en Piet Postma waren in 1959 in Fakfak gelegerd en voelen zich sterk betrokken bij de crash van de Martin-Mariner. Op patrouille zagen ze hem laag overvliegen. De kist had ook de kerstpakketten en post voor de mariniers aan boord.

Voorlaatste stop

Na de vliegreis van Bali naar Ujung Pandang (Makassar), Biak, Manokwari, Sorongen Fakfak was kampong Kokas de voorlaatste stop van het drietal. "We vlogen met oude *Twin Ottertjes* van Merpati. Daar had ik

eerlijk gezegd weinig vertrouwen in", vertelt Gerhard. "Ik ben tussen de vliegers gaan zitten, want ik wilde natuurlijk zelf op die metertjes kijken. Ze vonden het wel goed. Ik spreek vloeiend Maleis." Een brief van een vriend in Fakfak voor de *Camat* (Hoofd Plaatselijk Bestuur) moest ervoor zorgen dat ze in Kokas verder zouden worden geholpen. De *Camat* bleek een invloedrijke Papoeadame te zijn, die de veteranen bij een vriendelijke domineesfamilie onderbracht. De volgende morgen konden ze het regeringsbootje van de dokter lenen tegen betaling van de brandstof en beloning van de roerganger. Het was maar goed dat het een aluminium bootje was met een platte bodem. Een prauw zou het te moeilijk hebben gehad. Dankzij de stuurmanskunst van de roerganger bereikten ze na drie volle uren varen op een wilde zee heelhuids kampong Patipi. "Die boot maakte zulke harde klappen op het water, dat je nieren onderhand in je keel zaten", zegt De Bruyn kernachtig.

Emotionele ervaring

De hereniging met de redders in kampong Patipi was voor Gerhard de Bruyn een emotionele ervaring. "De hele kampong liep uit. Twee van de drie Papoea's die mij, de tweede mecano Miel Koelhuus en de waarnemer Gerard Slikker uit de baai hadden gevist, waren nog in leven: Sagara en Danu. De derde redder, Tofir Tabo, is helaas vijf jaar geleden overleden. Ik heb ze een badge van onze stichting opgespeld en ze een envelop met wat geld overhandigd", vertelt Gerhard. "Jos van de Konijnenberg deelde exotische katoentjes van Helmondse makelij uit. Mijn redder was oud geworden en woog bijna niks meer, vel over been. Ik kon hem als een kind optillen. We stonden allebei te janken. Sagara had tenslotte mijn leven met ruim 42 jaar verlengd. Met Danu voeren



• Een emotioneel weerzien na ruim 42 jaar: Gerhard de Bruyn met zijn redder Sagara. Foto: privé-collectie Gerhard de Bruyn

we naar de plaats van de crash om de vijf bemanningsleden van de Martin-Mariner die hier zijn gebleven te herdenken: Jan Adriaanse, squadron commandant, Hans Bertram, tweede vlieger, Albert Wams, telegrafist, Nol van Baalen, eerste mitrailleursschutter en Wies van Loon, tweede mitrailleursschutter. Voor deze plechtigheid hadden we twee oranje doeken meegenomen. Op de ene stond 'Familie en MLD-vrienden' en op de andere 'Mariniers en vlootpersoneel MSK Fakfak 1959'.

Haaien

Gerhard kan zich nog precies herinneren wat er gebeurde toen ze op het eiland Jefman bij Sorong punctueel om zeven uur opstegen voor een patrouillevlucht. Met de kamponghoofden was afgesproken, dat zij bij onraad twee klapperstammen kruis-

lings over elkaar zouden leggen. Niets aan de hand. Bij de Patipibaai lagen de stammen op het sein veilig naast elkaar. "De commandant zei nog: 'Wat een concentratie van grote, logge haaien.' Vier, vijf meter lang. Iedereen keek uit het raam. Vijf minuten later lagen we er middenin. Onze kist was na het water te hebben geraakt tweemaal over de kop geslagen en in vijf stukken gebroken. Met mijn hoofd en rug moet ik ergens keihard tegenaan zijn gesmeten. Ik neem aan dat ik even buiten bewustzijn ben geweest. Ik kwam door een tunnel van licht naar boven. Dat was natuurlijk gewoon de koperen ploert boven de baai. Er stond een zware deining." "Eerst moest ik mijn arm losmaken, daar zaten behoorlijke japen in. Een voet zat klem in een zinkend wrakstuk. Ik moest die losscheuren. Dat

heeft mij twee tenen gekost. Mijn zwemvest was aan flarden. Op een afstand van circa twintig meter dreef de cockpit nog; mijn commandant zat achter het glas. Wat had ik hem graag geholpen! Bertram, die de kist bestuurde, zat naast hem. Ze zaten vast in de loopingbanden en kwamen niet meer tot bewustzijn." "Haaien blijven na zo'n klap 40 á 45 minuten uit de buurt. Daarna komen ze terug uit nieuwsgierigheid, maar ook doordat ze op grote afstand bloed ruiken. Ik zag een *bombaytank* drijven en ben daar naartoe gezwommen en heb me eraan vastgeklampt. Maar dat was geen pretje. Door een scheurtje stroomde kerosine over mijn gezicht. Met de felle zon erop deed dat verschrikkelijk zeer. Met alle kracht heb ik geprobeerd om op die tank te klimmen, maar die bleef maar draaien en aangezien mijn rug gebroken was, lukte dat niet. Ik wilde er schrijlings overheen gaan zitten, omdat ik bang was dat haaien mijn benen er af zouden bijten. Ik heb toen naar Miel Koelhuis geroepen en me even aan zijn zwemvest vastgehouden. Hij kon een heel gebleven long van mijn zwemvest opblazen. Slikker bleek het ook te hebben overleefd. Zijn zwemvest was heel gebleven."

Uit het water gevist

Ze lagen al 35 minuten in het water en vreesden de terugkeer van de haaien, toen ze mensen hoorden schreeuwen en Papoea's in een uitgeholde boomstam zagen naderen, die alle kanten op werd geslingerd. Hoe hij in die prauw is terechtgekomen weet Gerhard niet meer, maar ineens lag hij er veilig in. Slikker en Koelhuis werden door andere Papoea's uit het water opgevist. Toen een Papoea met een bot door zijn neus zich over Gerhard boog, dacht hij bij menseneters terecht te zijn gekomen. Hij zag zichzelf al zitten in de bekende zwarte pot boven een brandend vuur.

In de kampong werd hij naar de hut van het hoofd, de *Kepala kampong*, gedragen. Een heer die zich helemaal met modder tegen de muskieten had ingesmeerd en vreselijk stonk. Een medicijnman streek langs zijn rug en spuwde erop. Vanuit de

hut zag hij Papoea's dansen. Dat versterkte zijn overtuiging, dat hij opgegeten zou worden. Maar ze dansten omdat ze kerstpakketten van de mariniers hadden opgevestigd. Daarbij was ook een EHBO-pakket. "Ik zei maar gauw dat ze die pakketten mochten hebben en het EHBO-pakket aan mij moesten geven."

Hij werd niet opgegeten, maar uitgekled en gewassen. "Heerlijk was dat", vertelt hij, "maar al die mannetjes stonden te lachen als giechelende meiden. 'Kenappa ketawa?'

ren in Holland, maar hij is nimmer meer de oude geworden.

Situatie niet zwart-wit

De drie bezoekers keken overal goed om zich heen om een indruk te krijgen van de politieke situatie op het voormalige Nederlands Nieuw-Guinea. Op Biak hoorden ze dat er bij botsingen met het Indonesische bewind weer Papoea's waren gedood. Dat wekte hun verontwaardiging. In Manokwari vroegen ze ernaar, maar men wist van niks. In Fakfak en Sorong had ook niemand er iets van

We hebben ook Papoea's in politie-uniform zien lopen", aldus De Bruyn. Misschien is het wel goed dat er voldoende bewapend personeel rondloopt. De onderlinge contacten zijn volgens de ingewijden met wie de bezoekers hebben gesproken tussen de vele stammen vaak nog zo fragiel, dat het uitbreken van stammenoorlogen niet denkbeeldig is. Maar dat staat los van het verlangen van de Papoea's naar meer vrijheid. Het drietal reed ook door het Arfakgebergte. Kilometerslang zijn hier onder moeilijke omstandigheden



• De redders Sagara (l.) en Danu kregen elk een badge van de Martin Mariner Stichting opgespeld. Foto: privé-collectie Gerhard de Bruyn

"Waarom lachen jullie?" vroeg ik. "Omdat u een witte piemel hebt, maar verder helemaal bruin bent." Daar moest ik zelf ook om lachen. Ik moest een glas warme en erg zoete melk opdrinken. Op Fakfak vertelde iemand mij dat ik daarvoor melkbroeders en -zusters onder die Papoea's had, want die zoete melk zou moedermelk zijn geweest. Dat wordt nu nog verder uitgezocht voor ons. Melkbroeders en -zusters mogen bij de Papoea's niet met elkaar trouwen." Ongeveer twaalf uur later werden de drie drenkelingen opgehaald door HMS Amsterdam. Gerhard heeft bijna acht weken in het hospitaal van Hollandia plat in het gips gelegen. Daarna volgde twee jaar revalide-

gehoord. Wel hoorden zij dat de situatie voor de Papoea's niet was verslechterd. Dat hebben de oud-mariniers ook zelf kunnen constateren. Zo staan er nu twee vlaggenmasten naast elkaar: één voor de Indonesische en één voor de Papoeavlag. Sinds 1 januari van dit jaar worden ze naast elkaar gehesen. En in Manokwari en Fakfak zijn Indonesische burgemeesters en hun loco's vervangen door Papoea's.

"Ja, hoor je dan zeggen, maar die hebben niks te vertellen omdat er overal veel militairen en politieagenten aanwezig zijn. Klopt, we hebben onder andere gesproken met een Ambonees, een Indonesische militair. Je verwacht als Hollander dat hij anti-Indonesië zou zijn. Mooi niet.

wegen gebouwd. Er zijn plantages aangelegd en zowel Papoea's als mensen van andere komaf hebben twee hectare voor rijst- en oliepalmbouwkweek gekregen. Manokwari vonden de drie veteranen een prachtig en -vergeleken met Makassar - vooral een schoon stadje. De Papoea-bestuurders hebben er een transmigratiestop afgekondigd. Er staat een visserij- en landbouwuniversiteit. Ieder kind gaat er naar school, of de ouders geld hebben of niet. Dat is niet in alle steden op Nieuw-Guinea het geval. De mariniers vonden dat Fakfak mooier en uitgebreider was geworden. Het heeft een mooi voetbalstadionnetje met een grasveld. Op de plaats waar de mariniers vroeger voetballen zijn zelfs tennisbanen aangelegd. CP